

עם אונית המעפילים הראשונה מצפון אפריקה מאת: ישראל חורב (חרקובסקי), מפקד האוניה¹

האוניה, שלימים הוכתרה בשם "יהודה הלוי" והוליכה לארץ מעפילים מצפון אפריקה, נרכשה ע"י המוסד לעליה ב' מאנגליה עצמה, בעזרת מתווך יווני. זו היתה אוניה ישנה-נושנה, בעלת ותק של ארבעים שנה על פני הימים, ובקושי ובריסק-אברים הגיעה אלינו למרסיי, לאחר שנטלטה בסערה קשה. כאן בצרפת התקנו אותה ל"מלאכת-הקודש", להסעת מעפילים, ואיש בינינו עדיין לא ידע מה שליחות נועדה לה, ואת מי היא עתידה להוביל. לפי שעה הכשרנו אותה לקליטת 600 מעפילים; נבנו משטחי-הקרשים, קומה על גבי קומה, למשכב, לפי מיטב הנסיון שלנו בצי-ההעפלה. סודרו מיכלי-המים ושאר הצרכים.

עוד בטרם שנסתיימה עבודה זו עלה על הפרק דבר העליה מצפון-אפריקה, ושליח מיוחד הגיע לשם כך משם אל אורי², ותבע במפגיע את זכותה של אוכלוסייה יהודית זו. אנו עדיין לא טעמנו את טעם החופים של ארצות אלו, לא ידענו היכן עוגנים שם, לא עמד לרשותנו צוות של עוזרים ומעמיסים מדייגי וימאי המקום. ושוב, לא ארכו ימים רבים ונשלח משם דייג, בעל סירות משלו, לבירור פרטי המבצע, ובאחת הישיבות שמעתי מפיו שהחוף המוצע הוא נקי מסלעים, נוח לגישה ולתחבורה, בקיצור חוף שנתברך בכל המעלות. כמו כן אפשר להקים בקרבתו מחנה לשהיה ארעית של המעפילים, מבלי לעורר חשד. את שם המקום לא ידעתי, אבל בעזרת קו האורך והרוחב נקל היה לזהות את המקום.

הצטיידנו כדרוש, מיכלי המים נתמלא, לשתי סירות ההצלה נצטרפו עוד שתיים; חומר-דלק שימש לנו פחם, שלפי המשוער היה צריך להספיק ל-25 ימי מסע. אבל כאמור היתה זו אוניה מן הנמושות, זחלנית מטבע ברייתה, מהירותה – 4 קשרים לשעה בלבד. עוד בצרפת אמרנו לעצמנו שהיא זקוקה לחסדי-שמים כדי להגיע בכוחות עצמה לחופי הארץ. כן חששנו. ובצדק, שמלאי הפחם לא יספיק לנו, אבל השלינו את נפשנו שבדרך, באחד החופים, נקבל מטען-פחם נוסף. בחוף סט שבדרום צרפת נסתיימו ההכנות האחרונות להפלגה. הורכב הצוות – 3 מלחים, 6 מסיקים ומכונאים, ורב-חובל נמצא לנו ממש בשעה האחרונה – גוי ספרדי שכבר נתנסה בהברחת כספים וחמרי-נפץ. ואנו – שלושה מלווים, ששנים מהם אנשי ארץ-ישראל.

הפלגנו בים לעבר חופי צפון-אפריקה, על מנת להגיע בקרבת החוף המבוקש בשעות החשיכה, והוסכם עם אנשי-הקשר שם שהם יעלו מדורה בקרבת המחנה ולפיה נזהה את המקום. ועוד בו בלילה, בחשיכה, נעמיס את האנשים בעזרת דייגי-החוף ונפליג. כנראה שהקדמנו לבוא ואנשי המחנה, שהיו מצפים בקוצר-רוח וצופים באניות השטות על פני הים הסמוך, גילו אותנו מבעוד לילה, ומרחוק הבחנו כיצד אפפו שם השמחה והתרועה את המחנה כולו.

עם חשיכה התקרבונו כדי מרחק של 300 מטר מן החוף. הים היה כאן עמוק למדי והטלנו שם עוגן רתוק לחבל, למען יקל לנו להסתלק מן המקום, ללא שהיות. הורדנו סירת-הצלה לבדיקת המצב בחוף, לברר האם האנשים נכונים, ולקבוע מגע עם הימאים שהובטחו למבצע ההעמסה. עד מהרה חזרה הסירה מן החוף, עמוסה עולים מספר, שהגיעו אלינו ללא כל חפצים אישיים, והודיעו שהאנשים נכונים. אבל מעמיסים אינם, ועלינו המלאכה. ירד כל הצוות בסירות לחוף, פרט לרב-החובל שנשאר על משמרתו, ואני – לארגן את קליטת האנשים בספינה.

¹ בכתבה הוכנסו שינויים קלים באיות של מספר שמות, ע"מ להתאימם לכתיב הנהוג היום

² ישראל לא חושף את שמו האמיתי. בהערת שוליים כתב: שם מושאל לחבר בית השיטה, שהיה בשליחות המוסד לעליה ב'

עם ראשית העבודה בצבצו בזו אחר זו התקלות: עד מהרה נתמלאו הסירות השטות מים, וכל הזמן היה צריך לשאוב מים החוצה בקופסת-פח. החוף עצמו היה סלעי, לא כפי שצייר לפנינו הגוי: הים הסעיר את גליו, ושתי סירות ניזוקו קשה. לאחר מסע אחד לא צלחו יותר למלאכה, נקשרו באפס-מעשה לאוניה, ושתי הסירות הנותרות "הזיעו" כהלכה, נסעו נסוע וחזור, והביאו לאוניה המון יהודים מכל הגילים – מטף ועד זקן, תינוקות בחיק אמן וישישים מופלגים, ואנשי-תנועה [תנועות נוער], שלהם כלתה נפשי, בטלו בששים. בחשיכה לא יכולתי לראות כמעט את מבע פני האנשים: אבל בהליכותיהם היה מורגש בעיקר פחד ויראת-כבוד בפני איש-מרות ושלטון. 400 איש הועלו כך. בעיצומה של ההעמסה הגיע לאוניה י³, שליח א"י שחלש על הפעולה בחוף, מסר הוראות אחרונות. שאלתי היכן השמיכות, כלי האוכל והשתיה וכיו"ב; הרגיעני: הכל מוכן בחוף. נסיים תחילה את העלאת האנשים, ולבסוף יבוא תורם של החפצים והכלים.

אבל עוד זה מדבר ומישהו בא בבהלה והודיע: המשטרה בחוף! מיד שילחנו את י – י מן האוניה; במהירות הבזק העלינו את הסירות למעלה. ניתקנו את האוניה מן העוגן – והסתלקנו. נקל לשער שמצב-הרוח לא היה מרומם ביותר, ולא היה מה לקנא בנו ובודאי לא באלה שנשארו תקועים שם על שפת החוף.

האנדרלמוסיה באוניה היתה בעיצומה. האנשים לא היה סיפק בידם להסתדר. כאן האחד מחפש את אשתו ובתו, ושם צורח תינוק ללא הורים, ואיש לא יודע אם אלה נמצאים באוניה, או שנשארו למטה, בחוף; שמיכות לא היו ולא היה במה להתכסות. והאנשים עייפים ומרוטי עצבים. הסיכוי לשכב כך על הקרשים החשופים כל הלילות לא עודר ביותר. כלים לאכילה לא היו – לא ספל לשתיה ולא כף ומזלג.

עד מהרה נזדקרו מתוך הערבוביה הפרועה חברי תנועת הנוער החלוצית (אנשי "דרור" – אח"כ גרעין "רגבים"), כשהם מנסים לקחת את הענינים לידיהם. הם השליטו סדרים, קבעו סדרנים ואחראים לחלוקת האוכל. תורנות לשמירה, ותוך כדי כך שטה האוניה במחסה האפילה, ואינה מעיזה עדיין להתרחק מן החוף, מחשש שדות-מוקשים. עם בוקר רגש הים וסער, והאנשים התנערו ממשכביהם. מבקשים לאכול ולשתות ואנו עומדים בפניהם בידים ריקות. אבל ההכרח מבקיע לו דרכים למוצא. התחלנו פותחים קופסת-שימורים, תוכה אכלנו ואת הקופסה עצמה לא זרקנו, אלא מיד התחילה זו למלא תפקיד חשוב כספל וכצלחת. קופסא שנתרוקנה נתמלאה כל פעם בנוזל מסוים, עברה מיד ליד ומפה לפה, ושירתה כך עשרות אנשים.

ביקשנו מפלט מן הסערה, עד יעבור זעם, באחד הנמלים שלאורך החוף, אבל אוניה רעועה כאנייתנו, המוליכה צאן-אדם, לא היתה יכולה לשהות בנמל באין מפריע. מיד נתנה בה עינה המשטרה. קידמה את פנינו ותהתה על קנקננו: מי ומה אנחנו, פרשנו לפניהם סיפור בדוי, שהאוניה מובילה מטעם חברה אמריקאית פועלים למצרים. הללו הקשיבו לכאורה, ובכל-זאת תבעו תעודות-אישור. בינתיים ירדו לחוף להזעיק את הקצין, אלא שאנו ויתרנו על הפגישה עמו, ומיד נפרדנו גם מן העוגן השני ע"י ניתוק החבל וחשנו מפלט לים, אעפ"י שזה הוסיף להסעיר את גליו. על פני גלים אלה ניטלטלה האוניה לאטה, כשפניה מועדות ללמפדוזה, אי קטן בדרך למלטה. בקרבת החוף שם מדדנו את עומק הים, כדי להשליך עוגן – האחרון שהיה ברשותנו – אלא שמיד נוכחנו שאין סיכוי של עגינה כאן מחמת העומק שהגיע עד 600 מטר. לתכלית זו לא היתה לרשותנו שרשרת ארוכה. ואנו רצינו לשמור מכל משמר על העוגן האחרון ששרד לנו. לא היתה איפוא ברירה אלא לשוטט בים. ביקשנו מקלט בצד השקט של האי – שם אמרנו לחכות ולראות מה ילד יום.

כל אותה שעה היה נטוש ויכוח ביני ובין רב-החובל על המשך המסע, ואם בכלל ניתן הדבר להמשיך בספינה זו, שבהפלגתה האטית נבצר ממנה להתמודד עם הגלים הרוגשים. לבסוף החלטנו לחכות ועם אור הבוקר להפליג. כיון שלא השלכנו עוגן שוטטנו סתם-כך לכאן ולכאן, והמעפילים הבחינו יפה שאין נוסעים ואין מתקדמים – וירגון

³ ישראל לא חושף את שמו. בהערת שוליים כתב: חבר נהלל

העם. נוסף למצוקת האוניה היה מצב האנשים אף הוא בכל רע, ומן הריטונים הבלתי-פוסקים הבקיעו שאלות נוקבות: מה יהא בלי שמיכות? ומה יהא על האוכל? ומה יהיה על האוניה? טענות היו בשפע וגם לא חסרו אנשים נרגנים שהעכירו את האוירה.

באמצעות האלחוט שידרנו לחברינו בצרפת על המצב ובעיקר תבענו דלק – כי ספק הוא אם המלאי שברשותנו מסוגל לשרת אותנו עד כרתים. הפנו אותנו לעדה סרני ברומא. חזרנו והתקשרנו עם רומא ובינתיים הוטלתי למשכב, חומי עלה; הודענו איפוא שהמצב מחייב בואו של חבר נוסף להחליפני.

רב-החובל שלנו היה משוחרר מדאגות יתירות. אדיש היה לגורל הספינה. לא איכפת היה לו אם תגיע למחוז-חפצה או לא. גם בידיעותיו בניווט הטלתי ספק.

לבסוף הרגיעו אותנו מאיטליה בהודעה שבפלרמו, נמל סיציליה, נתקשר עם הסוכן והלה ימלא את משאלותינו. המשכנו איפוא בכיוון לחוף זה. בינתיים נתעוררו ונתגלו אצל מעפילים רבים מיחוסים מכל המינים והסוגים. שיחק לנו המזל ובאוניה נמצא חובש, היודע יפה את הלכות העזרה הראשונה. והוא שקד על הטיפול בחולים והדבר סייע לא מעט להרגעת הרוחות.

מבין הנוסעים נחרת בזכרוני נער אחד, שבארץ-המוצא היה בבית-ספר לפושעים צעירים וזכה להימנות בין המעפילים הראשונים. פרצופו העיד על טיבו – עין אחת פזלה לצד שמאל; והעין השנייה היתה מצומצמת, קטנה וערמומית. היה מהלך בקרב האנשים, סכיני עמו, ידו בכל, מסית וממריד את האנשים. ושכמותו היו עוד במחנה הנוסעים. אמנם אנשי 'דרור' עמדו בפרץ, אבל לא קל היה לרסן אותו ואת מרעיו.

אותו נער קצה נפשו בשקט, ביקש מפלט מן השעמום בקטטות ובמדנים. לא אחת היו נשלפים בקטטה סכינים, העינים היו ניצתות בחימה, ומי יודע להיכן היו עינים אלה עלולים להתגלגל. משהוגדשה הסאה, ישבנו – אנו שני הארצישראליים והאלחוטאי – ונועצנו בינינו כיצד לחסל את סכנת הסכינים, וסיכמנו שאין שהות לשיטות "חינוכיות" עדינות ולהטפת מוסר. תבענו מאנשי כנופיה זו את הסכינים, והם ענו בשלילה. הפלאנו את מכותיו של אותו נער, שהיה הרוח החיה בחבורה, והמכות עשו מיד את שלהן; הוא "נתרכך" ומסר את סכיניו, והאחרים, משנוכחו לדעת בעליל שלא כדאי להם להמשיך במעשי הפקרות, מסרו אף הם את "נשקם", וסערת הרוחות שככה.

לפנות ערב באנו לנמל פלרמו. הנוהג המקובל בכניסה לנמל הוא שנווט מן החוף עולה על האוניה, מכניסה פנימה, לרציף המתאים, ואותה שעה הוא מקבל את הפיקוד על האוניה. אנו נתכוונו לפסוח על נוהג זה, ונכנסנו בעצמנו לנמל. אלא שתכסיס זה לא עמד לנו. מיד קידמה את פנינו המשטרה וביקשה שנזדהה. חזרנו וסיפרנו אותו סיפור, שאנו מוליכים פועלים למצרים, וביקשנו שיקשרו אותנו קודם-כל עם הסוכן שלנו בחוף. חיכינו בקוצר-רוח לבואו, אלא שהלה בוששו פעמיו. השלטונות כנראה מנעו ממנו את הגישה לאוניה. באמתלא שאני חולה וזקוק לבדיקת רופא ירדתי לחוף, הצלחתי להתקשר עם הסוכן-הגוי: עמדנו זה מול זה ובאין שפת-קשר הבינונו בכל-זאת את העיקר. מדבריו וגמגומיו למדתי שיד הבריטים באמצע. הללו אורבים לספינות המעפילים, וכבר נתנו בנו את עינים החשדנית, וקרוב לודאי שלא יתנו לנו לרדת לחוף. הוא יעשה את כל אשר לאל ידו לעשות כדי לצייד אותנו לפחות בפחם. ואכן למחרת בערב הגיע הפחם – 25 טון – והועמס על גבי אנייתנו. הבונקר המיועד לאחסנת הפחם צר היה מהכיל את כל הכמות, ונאלצנו להקדיש לכך מחסן-משנה – בית-קיבול ל-14 טון.

עמדנו להפליג, אלא ששלטונות החוף הודיעו לנו שעדיין אין אנו רשאים לצאת. מישהו בחש שם מאחורי הפרגוד, ואין ספק שאלה היו נציגי הבריטים באי.

ובינתיים מתרוצצים בהמולה רבתי באוניה ועל סיפונה מאות יהודים שקשה להם לשבת בחיבוק ידיים, והם מוצאים דרכי-קשר אל מלחי האניות הסמוכות ואל אנשי חוף, ורובם ככולם התחילו רוכלים וסוחרים, עוסקים בעסקי חליפין – כל אחד לפי יכולתו והשגותיו. הם מכרו סיגריות וקנו תמורתם לחם טרי, שהשתוקקו אליו מאוד. אחרים רכשו פשוט צלחת, כף ומזלג. זו היתה פעלתנות רעשנית, שאף המשטרה השגיחה בה: היא שמרה בשבע עינים כדי למנוע מגע עם המעפילים, וללא הועיל. גם אנחנו היינו אובדי עצות, ובשום פנים ואופן לא יכולנו להטיל עליהם משמעת. אלא שלעובי הקורה נכנסו הפעם שוב אנשי תנועת "דרור", נטלו יוזמה לידם והצליחו להטיל את מרותם על כל אנשי האוניה. העמידו משמרות, סגרו את החלונות ואת כל הפרצות שדרךן אפשר לסחור עם החוף, אעפ"י שע"י כך גבר המחנק בספינה ללא נשוא – קבעו תור לבתי-השימוש שהיו על הסיפון. וכך ריסנו את הפעילות המסחרית. ומאידך גילו יזמה קולקטיבית ועסקו אף הם במסחר – לא לטובת עצמם, אלא מתוך דאגה לכלל כולו.

ואנו תקועים לפי-שעה בנמל, מאין רשיון להפליג. הברור היגע בדבר הפחם עודנו נמשך. טוב היה להסתלק בחשאי. כשם שהסתלקנו מהחוף שבו עגנו בצפון-אפריקה, אלא שהשמירה עלינו היתה קפדנית ושוטרים היו מצויים על גבי הספינה.

פתאום אנו מתבשרים שהפחם שהועמס על האוניה יפורק. נקל היה לשער שהבריטים כפו על שלטונות-האי את הדבר, כדי לחבל בהמשך המסע שלנו. ומיד עלו הפורקים – ועינינו רואות וכלות. המזל האיר לנו בכל-זאת פנים. ובנוקר-המשנה שהכיל כמות פחם ראויה להתכבד – 14 טון – לא פורק. פשוט תחבנו לידי האחראים על הפריקה שכר-שתיקה. וכך הצלחנו להערים על השלטונות. לרשותנו נשארה איפוא כמות פחם שהיתה עשויה להספיק לנו עד חופי הארץ, אם כמובן לא תארענה תקלות בלתי-צפויות והים לא יוסיף להתעלל בנו. רק לחם וארגז קוניאק הורשה לנו לקחת צידה לדרך – וגם זו לטובה. נוכחנו לדעת שקוניאק עשוי להועיל בכל מו"מ "פוליטי", וכל שוטר שנקלע במחיצתנו נפרד מאתנו במצב-רוח טוב, לאחר לגימה כמובן. ולא פעם נהנינו אף אנו מוכר.

סוף-סוף יצאנו למרחבי הים בידיעה ברורה שהבריטים לא יניחו את טרפם מידם, וספק רב אם נצליח לפרוץ את המצור בים ובחופי הארץ.

ואת אשר יגורנו – בא. לא עברו שעות רבות ובאופק הקרוב צצה משחיתה בריטית, שנטפלה אלינו והיתה לנו בת-לניה בדרך. מאז ועד בואנו לחיפה. העיקה עלינו הודאות שניתפס בכף, ומאידך חייכנו לעצמנו: אין רע בלי טוב. על כל צרה שלא תבוא על אנייתנו העלובה – טוב שבסמוך לה נמצא מישהו, שיכול לחלצה, אם חס-ושלום יקרנה אסון.

מעתה ואילך לא היינו בודדים על במת המאורעות. האוניה המלוח לא התנהגה בידידות יתרה: להיפך הפגינה גסות, "צפצפה" על תקן-החוקים המקובל בים לגבי יחסי-אניות. המשחיתה התענינה מאוד לדעת מה מספר האנשים, להיכן פניהם מועדות ומה הם מובילים. על שאלותיה ענינו לרוב בשתיקה. לעומת זאת דיברנו אליהם כמה פעמים ברמקול, פנינו אל מצפונם, הטפנו מוסר ושאלנו אותם: היתכן? היכן היושר? האם נאה להתנהג כך, והיכן החברות של אנשי-ים. ומיד חזרו והודיעו לנו: אדרבא, מתוך חברות הם נוהגים כך. אדיר חפצם לשמור על האוניה. הם מכירים אותה מקדמת-דנא. הן אוניה בריטית היא לפי מוצאה. וכבר בבריטניה מזדקנה ותש כוחה, ומי יודע מה עלול לקרות לה בים.

האלחוט שלנו פעל בחזקה ושידוריו הפריעו לא מעט לשידוריהם של הבריטים. משנתברר לנו שהם מכירים את הגל ואת התחנה וצפונותינו גלויים להם, הפחתנו בשיחות עם הארץ. אגב, בשיחות עם המוסד בארץ נשתבשו כמה דברים. לא ידענו, למשל, מהו השם המוסוה לקפריסין, וכשהודיעו לנו שהנה עומדים להעביר אותנו למקום פלוני ואלמוני, לא ידענו למה מתכוונים. באותו שידור ניתנה לנו הוראה שמספר אנשים צריכים להסתתר, לבלי להיתפס עם כולם, על מנת שיוכלו למסור דו"ח למוסדות. היינו סך-הכל שלושה אנשים מלווים, והאלחוטאי בכלל

זה. ידענו ששניים לפחות חייבים להיות עם המעפילים בגלגולים הבאים, לאחר שייתפסו. לפי שעה הכינונו במקום מסתור, בין מיכלי מים, מזון, כלים לשימוש אחר, מסכות גז וכו'.

את מצב-רוחם של המעפילים נקל לשער. הללו ידעו כבר שלא ירדו בשלום לחוף. הכול חששו שיובילו אותנו חזרה לארץ-המוצא. היו שרטנו: אם כך, הרי מוטב היה להישאר בצפון-אפריקה מאשר לחזור ולהגיע לשם בדרך זו. התחלנו להכין את האנשים להתגוננות, לשעה שהאוניה תיתפס. ודווקא דבר זה נתקבל בהתלהבות. נאספו מקלות, ערימות של קופסאות שימורים, ואפילו תפוחי-אדמה נלקחו בחשבון ככלי-נשק בשעת קרב פנים אל פנים. לפי שעה נסענו לכיוון אלכסנדריה. וכך גם אמרנו למלווינו שמחזו-חפצנו מצרים, אעפ"י שהם הבינו יפה שאנו מתכוונים להוליכם שולל. רק בקרבת מצרים שינינו את הקורס ופנינו לעבר חופי הארץ. ההוראות מן הארץ אמרו לנסוע לחיפה. ואילו אנו עוד השתעשענו בתקוה שנרד לחוף בעצמנו, והחלטנו לנחות בתל-אביב.

אלא שכאן נצטרפה אלינו עוד משחתת בריטית – האחת שטה מימין ואחת משמאל, ובתוכם אנו נגררים לאט-לאט, והמלואים בודאי נמרטו להם עצביהם לא מעט מתוך הכרח לתמרן בנסיעה ולהסתגל לקצב שלנו. אבל הם לא הרפו מאתנו, ולא זו בלבד, אלא שסמוך לחוף הצטרפו לשיירה עוד שתי משחתות. וכך נסענו במהירות של ארבעה קשרים בליוויית משמר-כבוד כהלכה. נדמה לי ששום אוניה בעולם לא היתה יכולה להתחרות אתנו באטיות הנסיעה.

הקלפים היו גלויים עכשיו. הם ידעו לבטח שאנייתנו מסיעה מעפילים, ואף לנו לא היה יותר צורך לשחק משחק-הסוואה. הם גם הבחינו בהכנותינו להתגוננות. משעמדו על כוונתנו לפנות לתל-אביב קרבו אלינו מזה ומזה עד כדי חסימת הדרך, ונאלצנו להמשיך בדרך שהתוו לנו. נוכחנו מיד שבכל התמודדות בים תהא ידם על העליונה.

בקרבת חיפה נתקבלה הוראה מ"חברינו" הבריטים: "עצרו את המכונות. קבוצת מלחים תעלה ותכוון את האוניה לנמל". הדבר לא נעם לנו. המו"מ התנהל באמצעות הרמקול. תוך כדי כך ניגשו שתי המשחתות משני עברי האוניה ו"חיבוקה" חיבוק עז, עד שזו כמעט נמחצה ביניהן. ומיד עטו על אנייתנו החיילים. נסינו להתגונן, אבל ההתגוננות ארכה רגעים מספר בלבד. הגזים המדמיעים שהומטרו על הסיפון פעלו את פעולתם, ומיד נוכחתי שרק אני והקפטן הננו היחידים שנשארו למעלה, אעפ"י שקבוצה גדולה היתה נכונה להגן עלינו. המכונאים עוד שהו בחדר-המכונות, והצלחנו להודיע להם שיסתלקו מיד ויתערבו בקהל, לבל ייתפסו. קבוצת החיילים הבריטית השתלטה על גשר-הפיקוד, הציבה את נשקה: קבוצה שניה ירדה למכונות. האלחוטאי שידר בלי הרף לארץ, וברגע האחרון ממש, כשהבריטים כבר כבשו את האוניה, הצליח להסתלק דרך מוצא-סתר ונבלע בקהל.

כך הגיעה לכאורה הספינה האומללה שלנו לחוף הארץ, אלא משנמחצה ע"י המשחיתות נתרוחו סדקיה ונתמלאה מים למכביר, כך שתכניתנו להסתיר כמה חברים בין הטנקים נשתבשה. הקצין הבריטי האחראי, שעלה לאנייתנו, לטש עיניו בתמהון: לא שיערתי שבאוניה כזאת עברתם לאורך הים התיכון.

מצבנו היה "מזופת" למדי. המעפילים נחצו לשני גושים נפרדים – מחציתם בירכתי האוניה ומחציתם בחרטום, ובתוכם הפריד גשר-הפיקוד שהבריטים שלטו בו. במצב זה קשה היה לתאם פעולה. בכ"ז הצלחנו להטמין את תעודות האוניה בעטיפת גבס על ידה של חברה אחת, למנוע משפט. 600-700 דולר חילקנו בין אנשים, אולי יינצלו (אח"כ הצליחו לגלות את התעודות וחלק מן הכסף). העברנו הוראה לכל המעפילים שאיש לא יודה בידיעת השפה האנגלית (פרט לאדם שייקבע על ידנו). אני עצמי התערבתי בהמון. חבר מבין המעפילים נתמנה למו"מ, עמד עמי בקשר, וקיבל הוראות להתנהגות.

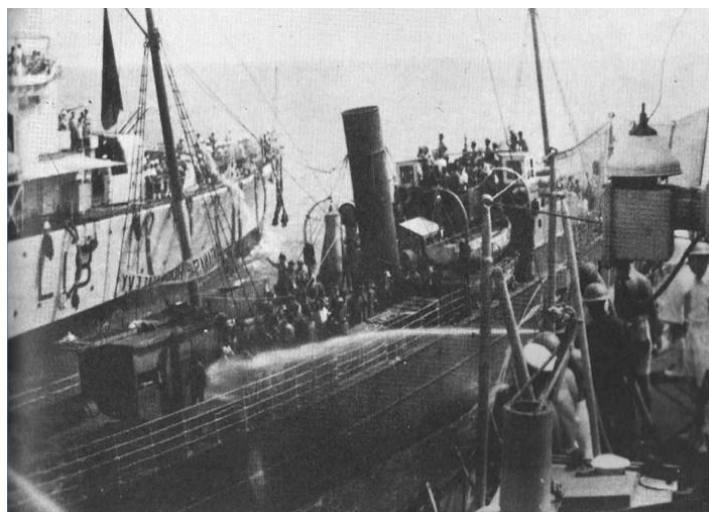
האוניה קרבה לנמל והמעפילים על סיפונה, נרגשים ומזועזעים, פרצו בשירת "התקוה". הנמל שקק אנשים וביניהם נראו גם אנשי-שלומנו, שעין בעין ראו את האוניה השבויה ומה עלתה לה. זו לא היתה אנית מעפילים ראשונה שנתפסה, וכבר נתרגלו בכך. מיד הועברנו לאוניה בריטית "הגונה" יותר – אושן-וויגור.

ההעברה עצמה היתה כרוכה בהשפלה איומה. לא שיערתי שהבריטים, בני עם-תרבות, מסוגלים לכך. הם זרקו את המעפילים כזרוק חבילות, מיד אל יד, מבלי להתחשב בילד, זקן, אשה: הבקורת הרפואית נעשתה ביעף: כל אחד, בלי הבדל גיל ומין, נצטווה לשלשל את מכנסיו, נתכבד מניה וביה במנת די.די.טי. לחיטוי, ונזרק הלאה, הלאה, הלאה, עד שנמצאנו כולנו סגורים ומסוגרים בבטן האוניה, מוקפים רשתות, כחיות בכלוב. לא ערכו בדיקות, לא חיפשו כהלכה, לא ניסו לזהות (אני חששתי ששערותי הבלונדיניות עשויות להסגירני בנקל, אבל גם לכך לא שמו לב). החוויה העיקרית שנחרתה לאורך ימים היתה: השפלה אנושית.

מחיפה הובלנו מבלי לדעת לאן. היינו כלואים למטה, ללא פירצה ואשנב ומן הנמנע היה לשער. ארבעה ימים טלטלו אותנו ללא צורך, הלוך ושוב לאורך חופי הארץ – ואנו לא ידענו על כך. המסע הארוך הגביר את חששותינו שמא אנו מובלים חזרה לארץ-המוצא. ניסיתי לזהות את הכיוון בעזרת עדויות שהגיע אלי על מצב הכוכבים, אבל לא היתה לי אחיזה של ממש. רק ביום הרביעי, בחוף קפריסין, נפתרה החידה.

כאן אירעה תקלה בי עצמי. הכל קיבלו פקודה להשמיד תעודות ומסמכים המעידים על ארץ-המוצא, והיחיד, שלא "ניקה" את עצמו כראוי הייתי אני. בארנקי נמצא חבוי תרשים של מרכזי-פעולה שלנו בקרבת מרסיי, ואני הסחתי דעתי מכך. משנלקה ממני הארנק חששתי שמא יבולע לתחנת האלחוט שלנו – חששתי לגורלה ואף לגורלי אני. בבואי למחנה בקפריסין שידרתי מיד, באלחוט המחותרת, לאנשינו. ודרשתי לחסל את התחנה ולהעבירה למקום אחר. עד היום איני יודע אם מתוך טיפשות או בורות לא עמדו הבריטים על משמעותו של אותו תרשים.

שלושה שבועות ביליתי אז במחנה המעפילים בקפריסין, ועם הקבוצה הראשונה שהוצאה לארץ, הגעתי אף אני, כאחד העולים. לימים הגיעו כמובן כל מעפילי "יהודה הלוי" לארץ, ובתוכם אנשי "דרור" שהניחו יסוד לקב' רגבים. תינוק אחד לא זכה להגיע – גווע בדרך. האם שטיפלה בתינוקה החולה מצאה אי-שם באוניה תפוז והאכילה בו את התינוק, מבלי שהחובש ידע על כך. למחרת, לפנות בוקר, בא אלי בבהלה בעלה, והעירני בעודי ישן על גשר הפיקוד, גמגם ואמר: "הילד שלי לא בסדר". – מה לא בסדר – שאלתי. "לא נושם" – ענה. ירדנו מיד למחסן ומצאנוהו והנה אין בו רוח-חיים.

קשרנו את גופת הילד לקרש שנמצא לנו – ארגז לא היה ברשותנו – הכבדנו על המשקל בגושי פחם, עצרנו את האוניה מלכת, ולאחר הטהרה שנערכה לפי כל כללי הדת ע"י קברן, איש חברה-קדישא, שנמצא אף הוא בין המעפילים, ולאחר ה"קדיש" לזכרו, הוטל קרבן ההעפלה הקטן הימה, כשמסביב עומר גוש-אדם קודר ואבל, ודמעות נוצצות בעיני רבים. כך עוד נסעו יהודים לארץ – רק לפני עשר שנים⁴.

'יהודה הלוי' בצבת הצי הבריטי

⁴ הכתבה נכתבה ב-1957